

Fra information til viden

- Biblioteksstyrelsens oplæg til strategi for dansk biblioteksudvikling

**Biblioteksstyrelsen
2006**

Fra Information til viden

- Biblioteksstyrelsens oplæg til strategi for dansk biblioteksudvikling

I: Baggrund, benyttelse og udfordringer

<i>Nye muligheder for bibliotekerne</i>	<i>side 1</i>
<i>Generelle udfordringer for bibliotekerne</i>	<i>side 2</i>
<i>Benyttelsen af bibliotekerne</i>	<i>side 3</i>
<i>Vigtige brugergrupper</i>	<i>side 4</i>
<i>Benyttelsen af elektroniske ydelser</i>	<i>side 6</i>
<i>Konsekvenser for folkebibliotekerne</i>	<i>side 8</i>
<i>Et internationalt bud på biblioteksudvikling</i>	<i>side 9</i>
<i>Det hybride folkebibliotek</i>	<i>side 10</i>
<i>Forskningsbibliotekerne</i>	<i>side 11</i>

II: Målsætninger og indsatsområder

<i>A. Udvikling af fælles infrastruktur i det samarbejdende bibliotekssystem</i>	<i>side 15</i>
<i>B. Udvikling af folkebibliotekerne</i>	<i>side 20</i>
<i>C. Udvikling af uddannelses- og forskningsbibliotekerne</i>	<i>side 23</i>

Fra information til viden

- Biblioteksstyrelsens oplæg til strategi for dansk biblioteksudvikling

I: Baggrund, benyttelse og udfordringer

Bibliotekerne har i de seneste ti år gennemløbet en udvikling, der i høj grad har været præget af de nye digitale medier og af internettets gennembrud. Arbejdet i UBIS, udformningen af en ny fælles *Lov om biblioteksvirksomhed*, bibliotek.dk, kørselsordning og DEFF (Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek) er væsentlige milepæle i denne udvikling.

Resultatet er en bibliotekssektor baseret på et stærkt samarbejde om levering og udvikling af såvel traditionelle som web-baserede ydelser.

Med vedtagelsen af *Lov om Biblioteksvirksomhed* i maj 2000 intensiveredes arbejdet med at integrere de nye medier, og især internettet, i bibliotekernes eksisterende servicetilbud. Grundlaget har været visionen om det hybride bibliotek. I denne vision tilbyder biblioteket både digitale og trykte materialer, og det kan anvendes både som fysisk sted og via internettet.¹

Udgangspunktet var således en integration af nye materialer i samlingen og et fokus på at anvende ny teknologi til at forbedre adgangen til bibliotekets informationsressourcer.

Der har ganske vist været et fald i bogudlånet på folkebibliotekerne, men dette er netop blevet kompenseret ved et større udlån fra andre dele af samlingen - de nye medier. Forskningsbibliotekerne har oplevet en stærkt stigende vækst i benyttelsen af nye medier i form af elektroniske tidsskrifter og databaser. I alle bibliotekstyper arbejdes der samtidig med udvikling af forskellige former for læringstilbud.

Det er Biblioteksstyrelsens opfattelse, at det hybride bibliotek fortsat bør være udgangspunktet for den fremtidige biblioteksbetjening, men at der er behov for en række justeringer af visionen, for at bibliotekerne bedst muligt kan håndtere nye udfordringer og krav.

Nye muligheder for bibliotekerne

Regeringsgrundlaget fra februar 2005 formulerede under overskriften *Danmark i den globale økonomi* en række målsætninger for, hvordan Danmark fremover skal sikre velfærd og beskæftigelse. Der er tale om en meget klar satsning på viden og innovation som grundlaget for fremtidig konkurrenceevne og for Danmarks rolle i den internationale

¹ <http://www.dlib.org/dlib/july98/rusbridge/07rusbridge.html>

økonomi. Viden og innovation har en meget fremtrædende plads i regeringsgrundlaget, og det er formentlig et fokus, der nyder bred politisk opbakning.

Dermed bliver en væsentlig del af Danmarks fremtid knyttet tæt til områder, som bibliotekerne traditionelt understøtter: Uddannelse, oplysning og forskning. Desuden kan bibliotekernes traditionelle fokus på kulturformidling i stort omfang medtænkes i forbindelse med udviklingen af danskernes innovationsevne.

Det er således klart, at der med regeringens visioner om uddannelser i verdensklasse og Danmark som førende vidensamfund er formuleret målsætninger, der i høj grad er udfordringer til bibliotekerne, men som også giver bibliotekerne en central placering, hvis de kan løfte opgaven.

Generelle udfordringer for bibliotekerne

Udbredelsen af internettet og andre nye medier i informationssamfundet har ændret borgerens forhold til information. Hvor dette forhold tidligere var præget af, at information var en knap ressource, er det i dag mere relevant at tale om information overload. En amerikansk rapport med den sigende titel *Knowledge Lost in Information* beskrev i 2003 situationen således:

”Vores evne til at fremstille og indsamle digital information bliver ved med at vokse hurtigere end vores midler til at organisere, styre og bruge den effektivt.”²

Effekten af denne tendens for bibliotekernes betjening af brugeren bliver stadig mere mærkbar. Formålet med biblioteker har traditionelt været at give adgang til information. I *Lov om Biblioteksvirksomhed* hedder det i § 1:

”Folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter, lydbøger og andre egnede materialer til rådighed såsom musikbærende materialer og elektroniske informationsressourcer, herunder Internet og multimedier.”

Vi må forstå det overordnede formål som ”at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet” og en udvikling hen imod at inddrage læringstilbud i denne proces, som værende i lovens ånd. Koblingen til Regeringens visioner om Danmark som vidensamfund og uddannelser i verdensklasse er dermed tydelig i beskrivelsen af formålet, og det bliver stadig mere klart, at adgang til information skal ske på nye måder og suppleres af andre initiativer.

Stort set alle biblioteker har for længst påtaget sig en række læringsopgaver udover den traditionelle opgave med at stille information til rådighed.

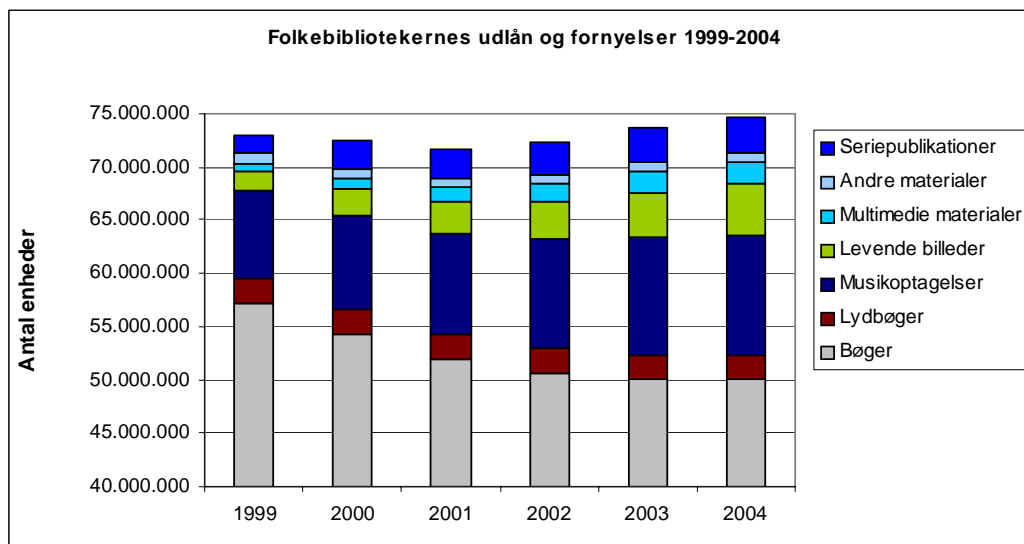
Det er imidlertid kendetegnende for de fleste biblioteker, at betjeningen tager udgangspunkt i biblioteket og samlingen frem for i brugeren.

² <http://www.sis.pitt.edu/~dlwks/rep/rep.pdf> side iv.

Hvis bibliotekerne skal være med til at løfte opgaverne i regeringens strategi og være relevante for udbygningen af videnssamfundet, må de definere nye roller og udvikle nye services, optimere den fælles infrastruktur for fysiske materialer og opbygge en digital infrastruktur, der er organiseret anderledes end den nuværende fysiske infrastruktur.

Benyttelsen af bibliotekerne

Benyttelsen af bibliotekerne er under forandring. Der er en stigende benyttelse af nye medier og en faldende eller stagnerende benyttelse af mere traditionelle materialer. Figur 1 viser benyttelsen af folkebibliotekernes materialer. Faldet i udlån af bøger kompenseres af en stigende benyttelse af nye materialer – især musik og film.³ Den nationale biblioteksstatistik tal for benyttelse af bibliotekernes faciliteter på stedet og opgørelsen af benyttelsen af internettjenester er desværre behæftet med betydelig usikkerhed.

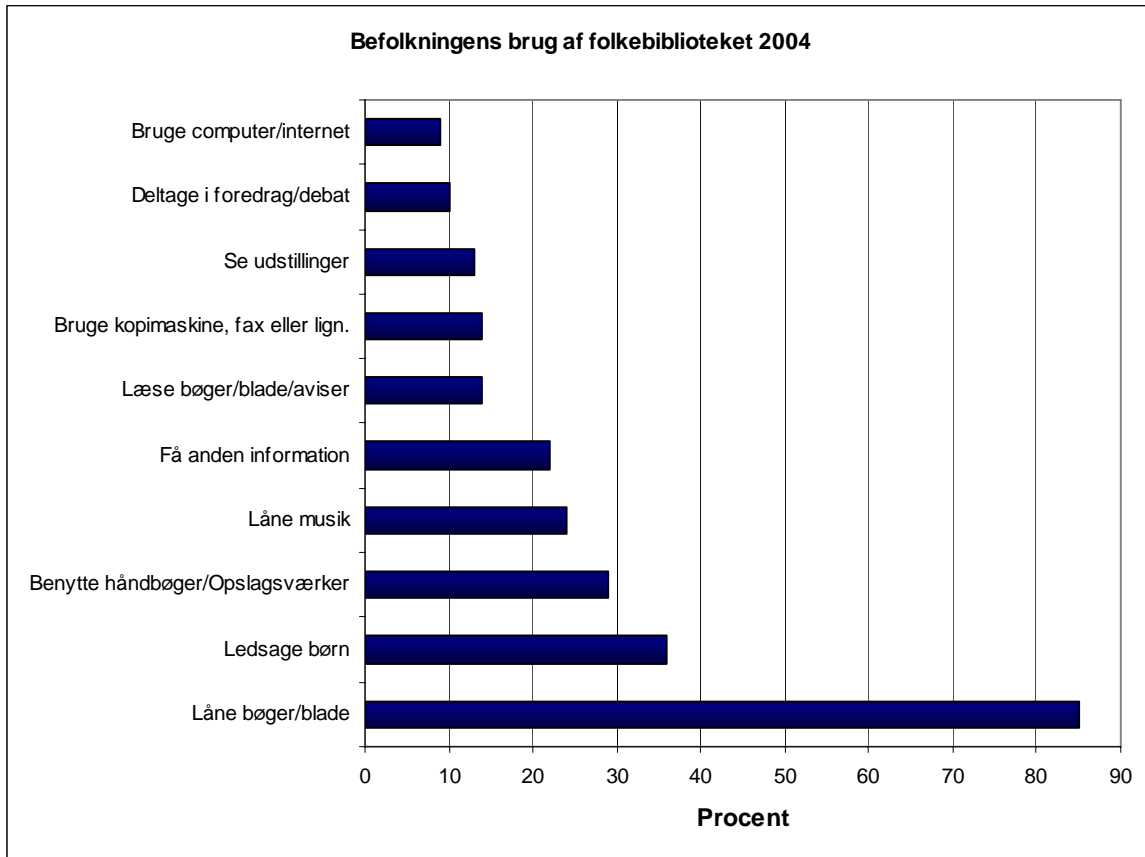
Figur 1 - Folkebibliotekernes udlån

Undersøgelsen *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004* kan imidlertid bidrage til at belyse begge disse områder.⁴ Det fremgår af undersøgelsen, at ca. 30 % af befolkningen bruger biblioteket jævnligt, og at dette tal har været svagt faldende i en årrække. Som det fremgår af figur 2, kommer borgerne primært på folkebibliotekerne for at hente materiale. I det omfang benyttelsen af materiale i fast form falder yderligere, må det således forventes, at besøgstallet vil falde tilsvarende. Figuren viser desuden, at ledsagelse af børn er en væsentlig grund til at besøge folkebiblioteket. Desværre er også børns benyttelse af biblioteket faldende.

³ Det bemærkes, at udlånstallet er inklusiv fornyelser. Fornyelsernes andel af det samlede udlån har pga. den tekniske udvikling været stærkt stigende. På de større forskningsbiblioteker udgjorde fornyelser 25 % af det samlede udlån af traditionelle materialer i 2000. I 2004 var tallet steget til 50 %. Der er således grund til at formode, at udlånet af traditionelle materialer er faldet endnu mere end det fremgår af figuren.

⁴ <http://www.kum.dk/sw24183.asp>

Der synes således at være et pres på den mere traditionelle benyttelse og et behov for at etablere flere eller andre aktiviteter, der kan supplere denne benyttelse.

Figur 2 Befolkningens brug af folkebiblioteket

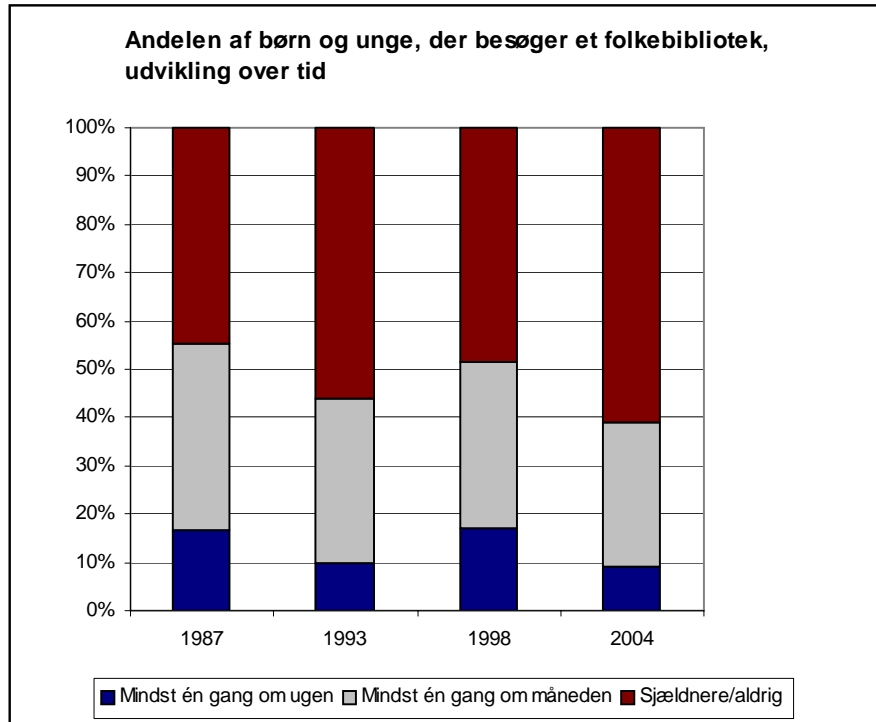
Vigtige brugergrupper

I *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004* undersøges benyttelsen af det fysiske bibliotek blandt to centrale brugergrupper: Børn og indvandrere. Undersøgelsen dokumenterer, at børns benyttelse af det fysiske bibliotek er faldende. Således besøgte 51 % af alle børn et folkebibliotek mindst én gang om måneden i 1998. Dette tal var faldet til 39 % i 2004.

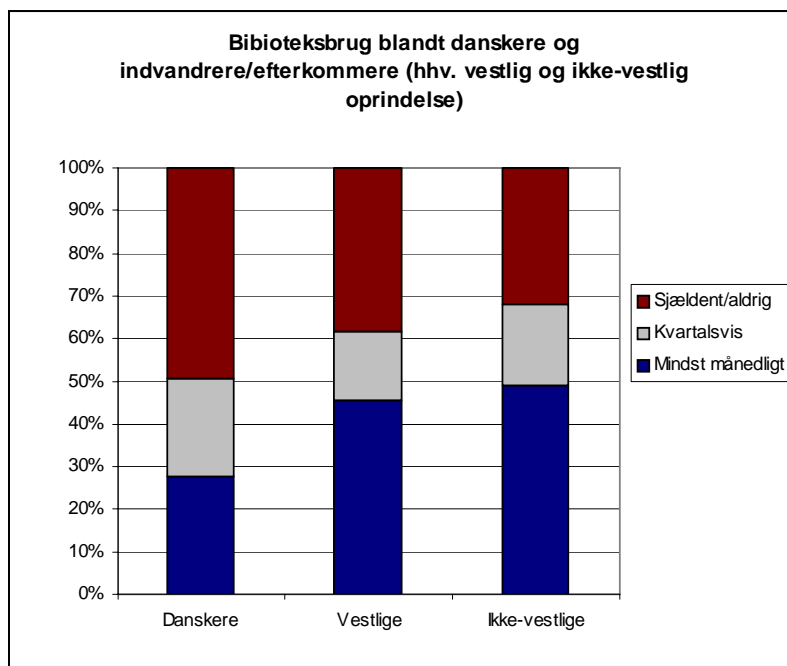
Figur 4 viser udviklingen i børns benyttelse af det fysiske bibliotek over tid. Faldet i benyttelsen er tilsyneladende især sket gennem de seneste fem-seks år. Det er værd at bemærke, at der faktisk var en stigning i benyttelsen fra 1993 til 1998. Man kunne forestille sig, at børn i denne periode opsøgte biblioteket for at møde de nye digitale medier.

Når benyttelsesmønstrene for det fysiske bibliotek overvejes, er det naturligvis væsentligt at være opmærksom på, at bibliotekerne i samme periode har udviklet digitale tjenester, der i et vist omfang kan erstatte fysiske bibliotekstilbud. I den fortsatte udvikling af det hybride bibliotek er den faldende benyttelse af det fysiske bibliotek imidlertid et problem.

Indvandrere er ifølge samme undersøgelse meget hyppige brugere af bibliotekerne.

Figur 3 Børn og unges benyttelse af det fysiske bibliotek

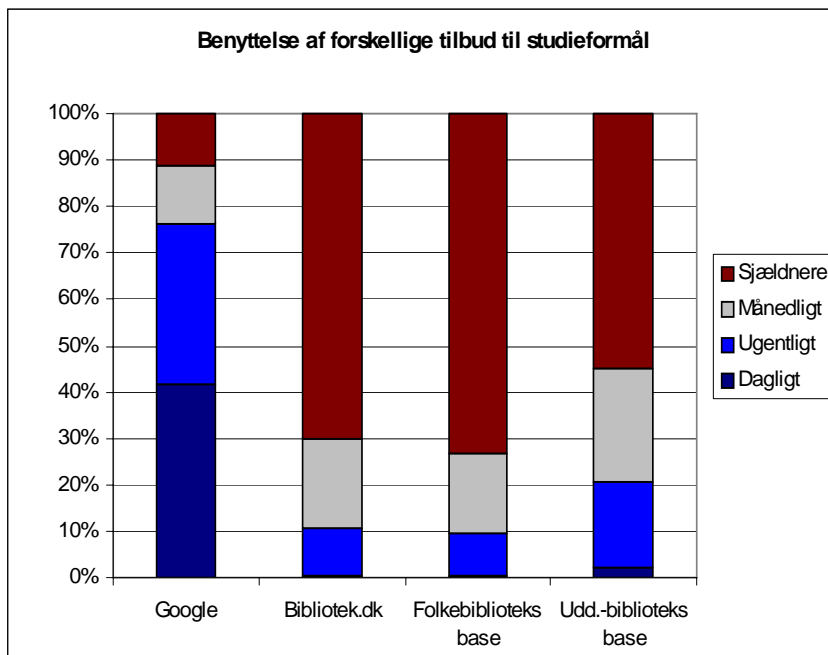
Figur 4 Indvandreres biblioteksbrug

Figur 4 viser biblioteksbenyttelsen blandt både danskere, indvandrere/efterkommere med vestlig oprindelse og indvandrere/efterkommere med ikke-vestlig oprindelse. Som det fremgår af figuren, er der markant større benyttelse af biblioteket blandt indvandrere end blandt danskere. Biblioteket fungerer formentlig i høj grad som en indgang til både det danske samfund og som forbindelse til hjemlandet, og er således et godt udgangspunkt for den integrationsindsats, der også er en central politisk prioritet.

Benyttelsen af elektroniske ydelser

I *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004* spørges også til benyttelsen af bibliotekernes elektroniske tjenester. Det viser sig, at 73 % af befolkningen aldrig benytter disse tilbud. Det vil sige, at andelen der benytter de elektroniske tjenester, er cirka ligeså stor som den andel, der benytter det fysiske bibliotek. Ifølge undersøgelsen anvendes tjenesterne primært til at søge efter og reservere fysisk materiale, se åbningstider og andre funktioner relateret til det fysiske bibliotek. Undersøgelsen fokuserer på bibliotekernes hjemmesider, og der er således ikke hér tal for benyttelsen af andre services som f.eks. bibliotek.dk. Men der er indikationer fra andre kilder på en omfattende benyttelse af bibliotekernes elektroniske tjenester. Det kunne tyde på, at de 25-30 % af befolkningen, der benytter bibliotekerne, er ret intensive brugere.

I rapporten *Studerende, Google og biblioteker* fra Danmarks Biblioteksskole er der til gengæld en nøjere analyse af netop anvendelsen af bibliotekernes elektroniske ressourcer. Det skal dog understreges at der udelukkende fokuseres på studerende, men at denne gruppe også er hyppige brugere af folkebiblioteket.

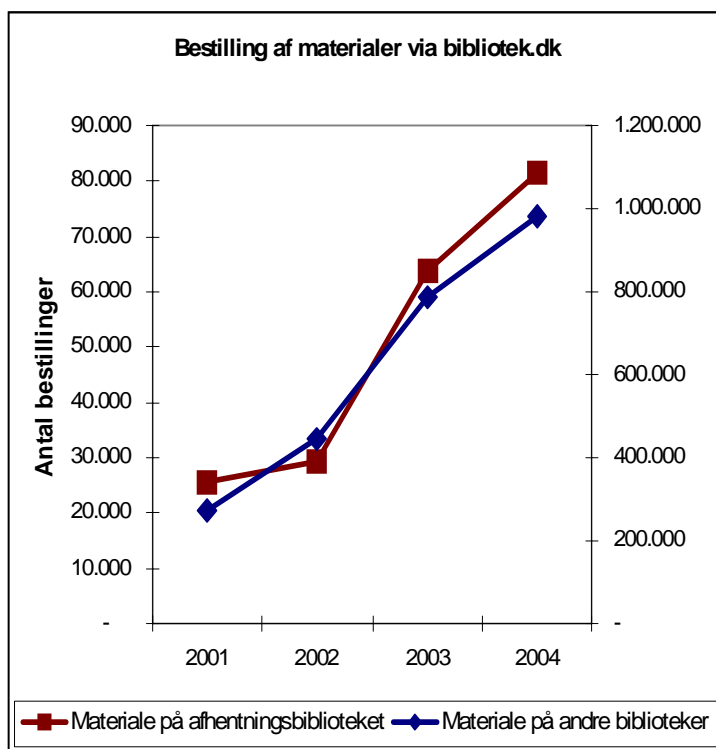
Figur 5 Brug af digitale tilbud til studieformål

Undersøgelsen konkluderer, at bibliotekernes elektroniske tjenester ikke benyttes i særlig stor udstrækning af studerende. Dette gælder dog ikke bibliotekernes kataloger og

bibliotek.dk, der benyttes i et betydeligt omfang. Figur 5 viser studerendes benyttelse af forskellige elektroniske tilbud til studieformål. Som det fremgår, er internettet, og her specielt Google, blevet en væsentlig konkurrent til bibliotekernes traditionelle tilbud om information til studieformål.

I øvrigt viser undersøgelsen, at de studerende ofte bruger mere end ét bibliotek, og at 60 % af de studerende således anvender folkebiblioteket til studieformål. Dette benyttelsesmønster kunne tyde på, at det enkelte biblioteks tilbud ikke er tilstrækkeligt til at dække brugerens behov.

Der spørges til flere elektroniske bibliotekstilbud, men ovenstående er de hyppigst benyttede. Som det fremgår, er bibliotek.dk og uddannelsesinstitutionens base de hyppigst benyttede tilbud efter Google. Undersøgelsen viser, at de netbiblioteker og portaler bibliotekerne også tilbyder, stort set ikke benyttes til studieformål. De mest benyttede tjenester er primært således digitale indgange til traditionelle fastforms materialer i form af katalogbaserede ydelser. Frem for alt er bibliotek.dk blevet en stor succes. Antallet af søgninger overstiger nu 25 mio. om året, og antallet af bestillinger var i 2004 over 1,2 mio.

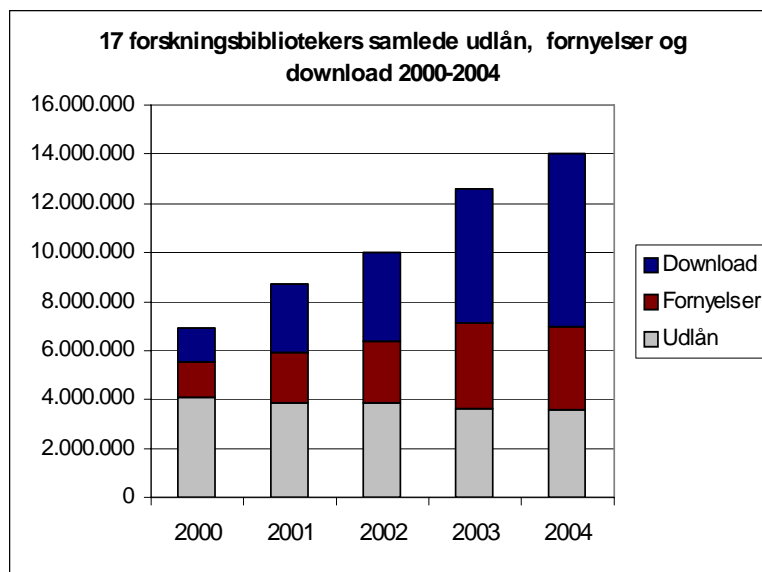
Figur 6 Bestilling af materialer via bibliotek.dk

Den stigende udvikling i benyttelsen af bibliotek.dk kan måske også ses som udtryk for at brugeren efterspørger flere materialer, end det enkelte bibliotek kan tilbyde.

Forskningsbibliotekerne har i modsætning til folkebibliotekerne mulighed for i større omfang at tilbyde relevant elektronisk materiale i form af tidsskrifter. Figur 7 viser udviklingen i forskningsbibliotekernes udlån, fornyelser og downloads af licensbelagte elektroniske ressourcer. Det fremgår klart, at den store vækst er indenfor elektroniske lån.

Der er desværre ingen sikre samlede tal for udviklingen i benyttelsen af forskningsbibliotekernes fysiske faciliteter, men opgørelser fra enkeltinstitutioner tyder på, at denne benyttelse har været stigende i en årrække. Mange forskningsbiblioteker har etableret læringscentre og udvidet læsesale, så de studerende kan anvende biblioteket som studiested.

De fleste forskningsbiblioteker har desuden påtaget sig en lang række nye opgaver for moderinstitutionen, især i relation til forskningsregistrering og -publicering og inden for e-læring.

Figur 7 Forskningsbibliotekernes udlån

Konsekvenser for folkebibliotekerne

Det ser umiddelbart ud til, at de fysiske materialer – der er en væsentlig del af grundlaget for både den fysiske og elektroniske benyttelse af folkebibliotekerne – efterspørges mindre. Når det sammenholdes med at de nye medier – især musik og film – bliver netbårne i de kommende år, opleves behovet for nye initiativer endnu stærkere. Omvendt ser det ud til, at brugerne efterspørger de tilbud, der ikke er koblet til de fysiske materialer mindre, og at muligheden for at stille relevant dansk digitalt materiale til rådighed samtidig er meget begrænset.

Folkebibliotekerne vil altså i de kommende år befinde sig i en situation, hvor udlånet af fastformsmaterialer ser ud til at falde. Denne ydelse angives af brugerne som den primære grund til at komme på biblioteket. Samtidig er bibliotekernes elektroniske tjenester ikke slået igennem blandt en bredere kreds af brugere.

Der er mange eksempler på, hvordan folkebibliotekerne allerede arbejder med denne udfordring:

- I det fysiske bibliotek arbejdes der med at skabe oplevelses- og læringsrum. De nationale kampagner for læselyst, børnekultur og integration af etniske minoriteter er rammer om kreativ nytænkning af læringstilbud og kulturformidling
- På det elektroniske område er initiativerne i projektet *Mit Bibliotek* med koblingen af katalogens kerneydelse med nye elektroniske tilbud fra eksempelvis Litteratursiden, et eksempel på at promovere de elektroniske tilbud der, hvor brugeren er
- Projektet *Downlaan* er et eksempel på forsøg med samarbejde med forlag således at folkebibliotekernes elektroniske tjenester kan tilbyde relevant dansk indhold og dermed blive mere benyttet af brugerne
- Indkøb af udenlandske e-bøger fra eksempelvis Ebrary er en anden måde at skabe mere indhold i de elektroniske tilbud.

Disse tiltag er gode eksempler på udvikling efter den hybride biblioteksmodel, hvor den virtuelle adgang til mere materiale bliver stadigt lettere, og tilbuddet i det fysiske rum beriges.

Et internationalt bud på biblioteksudvikling

I 2003 gennemførte den amerikanske organisation Online Computer Library Center (OCLC) en større undersøgelse blandt både biblioteksfolk, brugere, leverandører og andre interessenter⁵. Undersøgelsen var en strategisk analyse, der fokuserede på ændringer i bibliotekernes omverden og på interessenternes bud på bibliotekernes fremtidige rolle.

Det gennemgående tema er, at bibliotekernes eksistensbetingelser er blevet vanskeligere, og at især konkurrencen fra tjenester på internettet har gjort brugerne mere kritiske og mindre tilbøjelige til at benytte bibliotekerne. Desuden viste undersøgelsen, at der er forskel på biblioteksansattes og brugeres syn på bibliotekets ydelser.

Ifølge undersøgelsen fokuserer mange biblioteksansatte meget på bibliotekets egen samling, fordi bibliotekets traditionelle opgave har været at give adgang til information, oftest netop med udgangspunkt i samlingen.

Set fra brugerens synspunkt kan bibliotekets samling imidlertid ofte blot dække en meget lille del af informationsbehovet, og den har derfor ikke samme centrale placering, som det enkelte bibliotek tillægger den. Det er med andre ord forskellen mellem at 'tilbyde hvad vi har' og 'tilbyde det du skal bruge'.

Det er forskellen mellem at designe elektroniske tjenester med udgangspunkt i institutionens 'hjemmeside' eller med udgangspunkt i brugerens behov 'brugersiden'.

⁵ <http://www.oclc.org/reports/2003escan.htm>

Undersøgelsen opfordrer med andre ord biblioteker til at fokusere mindre på egen samling og mere på brugerens behov.

En af forfatterne til undersøgelsen, OCLC's chefstrateg Lorcan Dempsey, har i en anden sammenhæng udtrykt det således:

”Vi hører ofte, at biblioteker (og bibliotekarer) udvælger, organiserer, genfinder og formidler information og viden. Det er sandt. Men det er aktiviteter, ikke bibliotekets mission, (...) det afgørende spørgsmål er: ”Med hvilket formål?” Vi gør ikke disse ting som mål i sig selv. Vi gør dem for at imødekomme et vigtigt og vedvarende behov i det samfund vi betjener. Kort sagt, vi gør det for at understøtte læring.”

I forhold til en dansk sammenhæng ville man vel tilføje forskning og kulturel aktivitet til læring, der omfatter både uddannelse og oplysning.

Ud fra dette synspunkt kan den første lange fase af biblioteksudviklingen ses som et fokus på at udnytte trykte materialer til at opfylde bibliotekernes formål. I anden fase udvides fokus til nye digitale materialer (i fast form) og specielt internettet som ny materialeform. I tredje fase er materialerne blot ét redskab til at skabe læring, oplevelser og kulturel aktivitet. Fokus flyttes lidt væk fra samlingen og over på brugeren og på det netværk af information, der omgiver brugeren.

Biblioteket ses i en bredere kontekst. Det hybride bibliotek er ikke kun en kobling mellem det fysiske og det digitale, men mellem biblioteket som både sted, service og kompetence.

Det hybride folkebibliotek

Hvordan kan en sådan revideret opfattelse af det hybride bibliotek så udmøntes?

For det første må det konstateres, at folkebibliotekernes opgave fortsat er at: *Fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet*, og at folkebibliotekerne dermed er centrale institutioner i realiseringen af visionen om Danmark som videnssamfund og med uddannelser i verdensklasse.

For det andet udvides bibliotekets opgave til i højere grad at fokusere på service og kompetence. Biblioteket kan således tilbyde systemer, der kan hjælpe brugeren med at *udvælge, organisere, genfinde og formidle information og viden*. Hvis brugeren er en institution, kan biblioteket tilbyde at varetage opgaven som en service, og hvis brugeren er en person, kan biblioteket uddanne brugeren til selv at varetage opgaven.

Bibliotekets relevans for Danmark som videnssamfund og med uddannelser i verdensklasse består ikke kun i at opbygge samlinger og give adgang til dem, men i lige så høj grad i at hjælpe institutioner og enkeltpersoner til at organisere, skabe sammenhæng (og kontekst) og at udnytte adgangen til information.

Folkebibliotekerne står overfor et dilemma: De traditionelle ydelser er de mest efterspurgte, men det er også dem, der går mest tilbage. Folkebibliotekernes brugergrupper spænder over store forskelle, fra mennesker, der afviser de nye medier, til børn og unge,

der stort set ikke benytter andet. Der må balanceres mellem den øjeblikkelige efterspørgsel og den udvikling af netbaserede ydelser, der matcher fremtidige brugerbehov.

Én tendens synes klar: Det bliver sværere og sværere at nå ud til brugerne, både med traditionelle tilbud og med webtilbud. Det er derfor Biblioteksstyrelsen anbefaler at lægge udviklingsressourcerne sammen alle de steder, hvor det giver mening, og hvor der er en forbedrings- og effektivitetsgevinst at hente.

Uddannelses- og forskningsbibliotekerne

I forhold til visionen om Danmark som vidensamfund har især uddannelses- og forskningsbibliotekerne en central placering i kraft af den meget tætte tilknytning til uddannelses- og forskningsinstitutionerne. En sammenhængende national informationsinfrastruktur for forskning og uddannelse samt forskere og studerende, der er eksperter i at udnytte den, kan blive et væsentligt element i Danmarks konkurrencemæssige fordel som vidensamfund. Det betyder for det første, at infrastrukturen for den enkelte institution bør ses i en større sammenhæng, og at institutionerne og bibliotekerne bør samarbejde om udviklingen af den. Rektorkollegiets visionspapir *Viden til Tiden* fra 2002 er et godt udgangspunkt for en beskrivelse af bibliotekernes opgaver. Uddannelses- og forskningsbibliotekernes opgaver kan i generaliseret form beskrives som at:

- Skabe grænseflader til det globale vidensystem, skræddersyet til den enkelte institutions, instituts, forskers og studerendes individuelle faglige profil og behov
- Varetage import af viden til institutionen i form af trykte og elektroniske videnressourcer
- Støtte institutionens eksport af viden til omverdenen gennem registrering og tilgængeliggørelse.

På baggrund af internationale tendenser, og det nyligt gennemførte review af Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek, kan følgende to hovedopgaver tilføjes:

- Understøttelse af et e-framework for uddannelse og forskning
- Informationskompetence.

Det er værd at bemærke, at biblioteket i alle fem punkter i højere grad ses som en service eller en kompetence, end som et fysisk sted eller en portal. Desuden er udgangspunktet i høj grad hos den personlige eller institutionelle bruger. Man kan derudover hæfte sig ved, at den første hovedopgave netop er en konsekvens af at bibliotekets egne informationsressourcer ikke længere er tilstrækkelige til at dække brugerens behov.

Grænseflader til det globale og lokale vidensystem

Som det fremgår af figur 7, ligger forskningsbibliotekernes væsentligste information i dag uden for biblioteket. Det er fortsat forskningsbiblioteket, der finansierer og administrerer adgangen til ressourcerne, men forskellige kommercielle søgemaskiner konkurrerer med biblioteket om at tilbyde brugeren en grænseflade til ressourcerne.

Det seneste eksempel på en sådan søgemaskine er Google Scholar, der forsøger at tilbyde en samlet adgang til videnskabelige elektroniske informationsressourcer. Når bibliotekernes kataloger på et tidspunkt også kan nås via Google, vil brugeren således have adgang til en stor del af bibliotekernes ressourcer via en alternativ grænseflade.

Det er en udfordring for det enkelte uddannelses- og forskningsbibliotek at udvikle fleksible it-systemer, der kan integreres i den enkelte studerendes og forskers dagligdag, og samtidig sikre, at bibliotekets informationsressourcer tilbydes, når brugeren har behov for det. Det forudsætter åbne modulære systemer, der sikrer at både bibliotekets egne informationsressourcer og eksterne informationsressourcer, kan samsøges.

Hvis det enkelte bibliotek skal kunne tilbyde hele viften af services, vil der være behov for at konsolidere eksisterende it-systemer og drøfte mulighederne for arbejdsdeling inden for en serviceorienteret arkitektur.

Import af viden

Der er behov for at udvikle en ny platform for adgangsstyring til afløsning af den nuværende ip-baserede. Der er på indholdssiden en udfordring i at udvide massen af licensbelagte ressourcer, både ved at inddrage nye materialetyper og ved at få slået hul på den mur, der er omkring dansksproget digitalt materiale, primært faglitteratur. Der er behov for nye undervisningsmaterialer og digitale læringsobjekter, og der må udvikles nye forretnings- og videndelingsmodeller for adgang til disse ressourcer. 'Open access' og 'institutional repositories' er internationale svar på denne udfordring, også Danmark må gå med i.

Uddannelses- og forskningsinstitutioners eksport af viden

Forskningsregistrering er fortsat en central opgave, der er med at til at skabe overblik over den forskning, der produceres. Der forestår imidlertid en opgave med at formidle denne forskning til det omgivende samfund, bl.a. som en kilde til innovation hos danske virksomheder.

Visionen om Danmark som videnssamfund, det voksende behov for livslang læring og den stigende efterspørgsel efter faglitteratur, vil formentlig give spørgsmålet om uddannelses- og forskningsinstitutionernes eksport af viden stigende relevans.

Det kan indebære, at ikke blot forskere og studerende, men også erhvervsliv og den brede befolkning, i stigende grad vil efterspørge adgang til det materiale, der produceres på forsknings- og uddannelsesinstitutionerne. Det kan betyde nye muligheder for samarbejde mellem folke-, uddannelses- og forskningsbiblioteker f.eks. inden for adgangsstyring i det omfang, der er begrænsninger i adgangen.

Understøttelse af et e-framework for uddannelse og forskning

Der er mange nye materialeformer og data på vej (f.eks. mindre tekstuddrag, video, PowerPoint, regneark, databaser) til lagring i institutional repositories. Og der vil sandsynligvis i uddannelsessammenhæng komme et stigende fokus på understøttelse af processer frem for systemer, med anvendelse af et mere dynamisk syn på vidensproduktion

(i stedet for det lidt statiske syn, som arkiver er udtryk for). Det vil formentlig ikke være biblioteket, der skal skabe infrastrukturen til at understøtte digital vidensproduktion, men biblioteket bør spille en rolle i kraft af dets ekspertise i forhold til organisering af information. Det engelske JISC overvejer mulighederne for at udvikle infrastrukturen for et sådant e-framework med udgangspunkt i deres arkitektur for e-learning – ELF⁶. De taler i den sammenhæng om at udnytte den samme infrastruktur til at understøtte både e-læring og e-forskning/e-publicering.

Informationskompetence

I takt med det voksende fokus på livslang læring, reduktion i formidlet adgang til information, mere selvbetjening og større udbredelse af søgemaskiner bliver kompetencen til at finde, vurdere og udnytte information stadig mere central.

Hvis strategien med Danmark som vidensamfund skal give en konkurrencemæssig fordel, må danskerne og især forskere og studerende være i besiddelse af en meget veludviklet informationskompetence. En del undersøgelser tyder på, at manglende kompetence på dette område ofte ikke er erkendt af brugerne. Resultaterne heraf, eksempelvis i form af manglende evne til at finde central information samt plagiering, bliver stadig tydeligere.

Det er Biblioteksstyrelsens opfattelse at uddannelses- og forskningsbibliotekerne har en væsentlig rolle i at udvikle informationskompetence hos de studerende og placere den som en central del af deres læringskompetence.

⁶ <http://www.elframework.org/framework>

II: Målsætninger og indsatsområder

Biblioteksstyrelsen drager en række grundlæggende konklusioner af det foreliggende analysemateriale:

- Benyttelsesmønstrene tyder på, at *den hybride biblioteksmodel* fortsat må være den biblioteksmodel, vi arbejder med som ramme for biblioteksudviklingen. På den ene side er målet at integrere den virtuelle adgang til information i den daglige livs- og arbejdssituation for så mange grupper som muligt, på den anden side må det fysiske biblioteksrum tilbyde støtte og læring til at udnytte både de fysiske og virtuelle ressourcer
- De seneste års udvikling viser, at *ationale udviklingstiltag* har haft stor gennemslagskraft: Bibliotek.dk, kørselsordning, DEFF-samarbejdet
- Analyserne tyder på, at *adgangsvejene* – både i det fysiske og i det virtuelle bibliotek – kan og bør forbedres
- Analyserne tyder på, at informationsadgangen må forbindes med *oplevelses- og læringstilbud*, der er knyttet til at udvikle brugernes informationskompetence – tendensen er især synlig hos børn og unge brugere
- En række af bibliotekernes *nettjenester* synes at være usynlige for meget store potentielle brugergrupper.

Biblioteksstyrelsens oplæg til strategi til at møde disse udfordringer er organiseret i tre hovedområder:

- A. Udvikling af den fælles infrastruktur for folke-, uddannelses- og forskningsbibliotekerne i Danmark, knyttet til bibliotek.dk, en platform for adgangsstyring til ophavsretligt beskyttet biblioteksmateriale, kørselsordning og driftscenter for netbiblioteker og fagportaler, fortsat udvikling af fælles web-tjenester
- B. Udvikling af folkebibliotekernes ydelser med særligt henblik på at sikre en optimal balance mellem fysiske og virtuelle ydelser
- C. Fortsat udvikling af forskningsbibliotekerne, hvor etableringen af e-arkiver og e-publiceringsmuligheder allerede er i gang. Støtte til etablering af en forskningsportal og udvikling af programmer for informationskompetence er centrale indsatser.

Strategien skal ses i sammenhæng med de strukturelle ændringer, bibliotekerne står overfor, med strukturreformer i amter og kommuner, universiteter og videregående uddannelser, hvor der er en mulighed for at skabe større enheder, der har mulighed for at inkorporere udviklingsarbejde i organisationen.

Det er strategiens generelle mål at bidrage til et innovativt løft af hele bibliotekssektoren, som understøtter den danske strategi for udvikling af uddannelser, forskning, borgerskab og livslang læring i et integreret samfund. Strategien bør generelt resultere i:

- Øget kvalitet af ydelserne
- Øget effektivitet

- Flere benytttere
- Flere udlån.

Strategioplægget opererer med flere forslag, der forudsætter tilslutning fra en opsplittet ejerkreds. I en række tilfælde kan etablering af styregrupper sammensat af ejere og interessenter komme på tale.

De fleste mål i strategioplægget kan relateres til Biblioteksstyrelsens bevillinger.

A. Udvikling af fælles infrastruktur i det samarbejdende bibliotekssystem

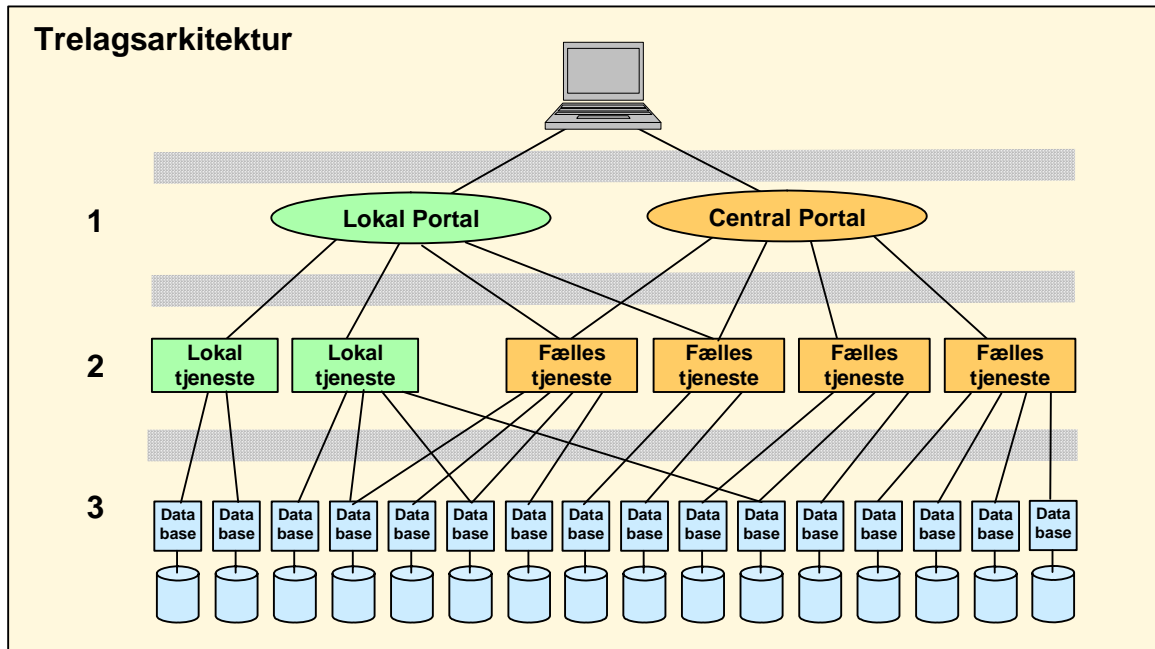
1. Sømløs arkitektur - En fælles indgang og mange lokale indgange via hjemmesider, men til de samme ydelser

Målet er gennem etablering af en fælles teknisk infrastruktur for det samarbejdende biblioteksvæsen:

- At muliggøre integration af data, tjenester og brugergrænseflader mellem aktører som folke-, uddannelses- og forskningsbiblioteker, universiteter og undervisningsinstitutioner samt kommuner
- At stille data, tjenester og brugergrænseflader frit til rådighed i videst muligt omfang
- At understøtte løbende omkostningsoptimering af forretningsprocesser
- At følge Videnskabsministeriets *Hvidbog om it-arkitektur*

Hvidbogen anbefaler som et overordnet princip en serviceorienteret arkitekturmodel, hvor it-løsninger designes modulært, opdelt i services (tjenester) med veldefinerede grænseflader til hinanden og i videst muligt omfang til allerede eksisterende offentlige it-systemer. Det gennemgående princip i den serviceorienterede arkitekturmodel er, at de enkelte komponenter er organiseret i lag, som tilbyder og benytter services hos hinanden. I modsætning til simpel dataadgang giver services mulighed for at udveksle informationer ud fra den konkrete sammenhæng og åbner dermed for avanceret samspil og genbrug. Det er ikke en forudsætning for optimering, at alle løsninger benytter den samme konkrete arkitektur – tværtimod anbefales det, at man i det enkelte projekt foretager en lokal optimering under anvendelse af det samme metodegrundlag.

En udmøntning af den serviceorienterede arkitektur er modellen for Trelagsarkitektur (se figur 8): *Brugeren* møder via sin web-browser et *portallag* (1), der trækker på systemer og services i et underliggende *tjenestelag* (2), hvis tjenester ofte dannes ved at trække på og kombinere ressourcer fra det nederste *datalag* (3).

Figur 8 Trelagsarkitektur

Fordelen ved denne opbygning er, at data og tjenester kan kombineres på en lang række forskellige måder med forskellige brugergrænseflader, hvorved der eksempelvis kan opbygges fag- eller institutionsspecifikke brugergrænseflader med netop de data og tjenester, der skønnes at være relevante for en given brugergruppe.

Trelagsmodellen er en referencemodel for udvikling af specielt lokale tjenester. Ved en konkret implementering kan det være mest optimalt at udvikle sammenhængende systemer med tæt integration af data-tjeneste-brugergrænseflade. Det er vigtigt, at der også i disse tilfælde tænkes i integrationsmuligheder med udgangspunkt i trelagsmodellen. Integration er mere end portaler, der samler andres tjenester. Nok så vigtigt er integration i dybden ved, at relevante muligheder tilbydes brugeren i sammenhæng med den konkrete situation.

Handlinger:

- Udarbejdelse af en vejledning med definition af grænseflader for de tre lag for folke-, uddannelses- og forskningsbiblioteker samt øvrige aktører
- Koordinering af udvikling af tjenester mellem folke-, uddannelses- og forskningsbiblioteker samt øvrige aktører
- Fremme tilgængelighed af data i videst muligt omfang gennem beskrivelse af grænseflader og fjernelse af tekniske spærringer.

2. Fortsat udvikling af platform for adgangsstyring

Målet er, at brugerens adgang til adgangsbeskyttede informationsressourcer og tjenester skal være fleksibel og brugervenlig. Adgangen til forskellige ressourcer skal i størst muligt omfang baseres på de samme brugeroplysninger, hvad enten der er tale om licensbelagte kommercielle informationsressourcer, tjenester på andre institutioner eller kurser på egen

institution. Brugere bør ikke opleve begrænsninger i autoriseret brug af materialer eller tjenester.

Visionen for adgangsstyring er, at brugere skal have mulighed for at tilgå flere organisationers ressourcer uden at være bruger-registreret hos disse. Alle tekniske løsninger baseres på åbne standarder.

Handlinger:

- Der udvikles ét fælles adgangsstyringssystem for forskningsbiblioteker. Biblioteksstyrelsen arbejder for, at systemet kan udvides til også at omfatte uddannelsesbibliotekerne og deres institutioner
- Der udvikles ét fælles adgangsstyringssystem for folkebiblioteker. Det tilstræbes, at det sker i samklang med fælles kommunale løsninger
- Det sikres, at systemerne opbygges efter ensartede standarder, og at tværgående anvendelse af systemerne kan foregå fleksibelt og smidigt.

3. Forbedring af netbiblioteker og fagportaler.

Målet er at opnå optimal drift og gennemslagskraft for netbiblioteker og fagportaler. Biblioteksstyrelsen vil i arbejdet med netbibliotekerne og fagportalerne forfølge nedenstående mål for udviklingen og i vurderingen af tilskud til både udvikling og drift.

Handlinger:

- Driften af netbibliotekerne konsolideres i ét driftscenter, ejer- og interessentbaseret styringsmodel etableres
- Antallet af udviklingsværktøjer/platforme begrænses for netbibliotekerne
- Alle netbiblioteker og fagportaler skal udvikles, så de kan integreres i lokale miljøer – også uden for biblioteket
- De eksisterende netbiblioteker vil blive koordineret efter det faglige indhold, uanset fundering i folke- eller forskningsbibliotekerne
- Tilskud til nye initiativer, der har samme faglige profil som de allerede eksisterende, vil blive koordineret hermed
- Tilskud til udviklingen af initiativer med ny faglig profil skal bero på en konkret efterspørgsel
- Biblioteksstyrelsen vil arbejde for en bæredygtig model for den fremtidige organisation af netbibliotekerne.

4. Øget koordinering af indkøb af fysiske og elektroniske materialer

Målet er gennem øget koordinering af indkøb mellem folke-, uddannelses- og forskningsbibliotekerne:

- At give adgang til endnu større mængder fysisk og elektronisk materiale for færre penge nationalt og i de enkelte institutioner
- At fortsat effektivisere arbejdsgange centralt og på de enkelte biblioteker
- At fortsat optimere materialesammensætningen for den enkelte institution.

Handlinger på det elektroniske område:

- Analyse af de centrale og lokale arbejdsgange med henblik på arbejdsdeling eller sammenlægning af funktioner mellem folke-, uddannelses- og forskningsbiblioteker
- Implementering af administrative værktøjer eksempelvis til omkostningsfordeling, fakturering, ip-nummer styring og kontraktinformation
- Analyse af indkøb med henblik på etablering af fælles puljer under styring af biblioteker og med fælles administration.

Handlinger på det fysiske område:

- Analyse af centrale og lokale arbejdsgange med henblik på arbejdsdeling eller sammenlægning (outsourcing) af funktioner mellem folke-, uddannelses- og forskningsbiblioteker
- Analyse af mulighederne for fælles indkøb på uddannelses- og forskningsbibliotekerne evt. i samarbejde med folkebibliotekerne
- Udvikling af standarder for dataudveksling til at understøtte indkøb og materialevalg.

5. Udvikling af lånesamarbejde

Målet er en fortsat udvikling af lånesamarbejdet med optimeringen af samarbejdet gennem fortsat udbredelse af lokal selvbetjening og automatisering af lokalisering og bestillinger i de fælles systemer.

Handlinger:

- Automatisering af behandlingen af bestillinger i bibliotek.dk så flest muligt kan gå direkte til fjernlånsbestillinger baseret på regler
- Udvidelse af brugen af automatisk opdatering i lokale systemer ved modtagelse af fjernlånsbestillinger (Z-bestil)
- Fortsat konsolidering af kørselsordning.

Derudover ønsker Biblioteksstyrelsen, at der diskuteres nye anvendelser af samarbejdet. Det kan f.eks. være at præsentere brugere for flere materialer i de lokale systemer eller at tillade brugere at aflevere materiale på det bibliotek, der passer brugeren bedst.

6. Konsolideret bibliotek.dk med adgang til og fra lokale biblioteker

Målet er, at brugeren til hver en tid får tilbudt de relevante muligheder for at komme videre: I lokale biblioteker til bibliotek.dk og i bibliotek.dk til lokale biblioteker.

Der er mange tråde mellem bibliotek.dk og de lokale biblioteker. Der er mulighed for, at der kan laves flere især fra de lokale biblioteker med eksisterende løsninger, men ny teknologi giver nye muligheder. Hver gang brugeren står i en situation, hvor han kan komme videre med data fra andre systemer, skal dette så vidt muligt tilbydes. Eksempel: Svar på et nul-hit i lokalt system kan være de fem første poster fra en bibliotek.dk søgning.

Handlinger:

- Vejledning for implementering i lokale systemer
- Indsatsområde for udviklingspuljen overvejes med støtte til forsøg med at integrere bibliotekernes materialer i brugernes hverdag på nye og fleksible måder
- Analyse af flere muligheder for integration mellem biblioteksvæsenets systemer og i forhold til andre offentlige tjenester.

7. Forbedret datakvalitet i bibliotekerne

Målet er, at brugeren får præsenteret den samme udgave af en titel som kun én post i alle systemer.

Handlinger:

- Fokus på datakvalitet ved bibliotekernes katalogisering
- Konsolidering af matchrutiner i bibliotek.dk/DanBib
- Udvikling af en fælles katalogiseringsfunktion i tilknytning til DanBib, hvorfra både DanBib og lokalkatalogen opdateres.

8. Samarbejde med Google Scholar

Målet med samarbejde med Google Scholar er:

- At forbedre synligheden af fysisk og elektronisk materiale på danske folke-, uddannelses- og forskningsbiblioteker gennem anvendelse af Google Scholar
- At opbygge en dansk indgang til Google Scholar, hvor adgangen begrænses til de for danskere mulige og relevante ressourcer.

Handlinger:

- At sikre yderligere adgang til de fysiske samlinger gennem overførsel af bibliotek.dk data løbende til Google Scholar og dermed adgang til bestilling via bibliotek.dk og lokale systemer
- At sikre indeksering af alle centralt forhandlede DEFF-licenser i Google Scholar
- At forsøge at skaffe national adgang til fælles DEFF-licenser gennem Google Scholars søgeflade
- At sikre adgang til Den Danske Forskningsdatabase samt andre digitale samlinger gennem dataoverførsel til Google Scholar
- At støtte integration af Google Scholar og styring af adgang til elektroniske ressourcer for hvert universitet gennem brug af linkresolver.

9. Koordineret markedsføringsindsats

Målet er markant øget kendskab til bibliotekernes ydelser.

Handlinger:

- Etablering af et koordinerende og inspirationsgivende samarbejdsforum om markedsføring.

10. Konsolidering og videreudvikling af biblioteksstatistikken

Målet er at udvikle og forbedre præsentationen af biblioteksstatistikken via den web-baserede grænseflade SBS (Sammenligning af BiblioteksStatistik) og at gøre indsamlingen af biblioteksstatistikken mere strømlinet.

Handlinger:

- I samarbejde med bibliotekerne at udarbejde en kravspecifikation for videreudviklingen af SBS
- Automatisering af indsamlingen af uddannelses- og forskningsbiblioteksstatistikken.

11. Konsolidering af drift og udvikling generelt

Målet er gennem konsolidering af drift og udvikling generelt:

- At opnå mere drift og udvikling for færre penge
- At forenkle udvikling, implementering og drift af stigende komplicerede tekniske løsninger
- At udføre it-arbejde i bæredygtige it-miljøer
- At konsolidere it ud fra type af opgaveløsning frem for konsolidering efter geografi og/eller uden faglig sammenhæng.

IBM Business Consulting har udarbejdet rapporter for Biblioteksstyrelsen og DEFF med forslag til en fælles infrastruktur, der kan anvendes som inspiration:

Forskningsbibliotekernes infrastruktur:

<http://deff.dk/showfile.aspx?IdGuid={40F4DCE4-74B9-43F6-BB26-62683C5BCA6A}>

Folkebibliotekernes infrastruktur:

<http://www.bs.dk/showfile.aspx?IdGuid={ABFF37A3-9DA9-4260-93BC-CC5FF4008965}>

Handlinger:

- Udvide standardiseringsarbejdet
- Øge samarbejdet med systemleverandører
- Udvikle it-kompetencer specielt i centre

- Analysere organisation og beslutningsstrukturer med henblik på forøgelse af effektivitet i udviklingstakt og økonomi
- Iværksætte konkrete konsolideringsinitiativer som fælles indkøb, samling af drift i centre mv.

B. Udvikling af folkebibliotekerne

1. Udvikling af det fysiske bibliotek og nye formidlingsformer

Målet er, at der i bibliotekerne arbejdes med at etablere fysiske rum, som matcher nye formidlingsformer, og som kan fungere i forhold til en mangfoldighed af lærings- og oplevelsesbehov hos et sammensat publikum, og som kan tiltrække sig opmærksomhed i en oplevelsesorienteret samfundsstruktur.

Handlinger:

- Støtte arbejdet med udviklingen af programmer, der understøtter den danske videnstrategi
- Støtte arbejdet med udviklingen af det fysiske rum i sammenhæng med nye formidlingsformer og gentænkning af bibliotekernes rolle som kultur mødesteder. Det skal ske gennem samarbejder og partnerskaber både inden for og uden for bibliotekssektoren
- Arbejde for en bedre og mere retvisende registrering af fysiske besøg i den nationale biblioteksstatistik således at udviklingen kan følges løbende. Det kan ske med udgangspunkt i de anbefalinger, der allerede foreligger.

2. Udvikling af nye webbaserede ydelser: netmusikken, filmudlån, tekstlicenser.

Målet er at videreudvikle og øge benyttelsen af disse nye ydelser væsentligt.

Handlinger:

- Netmusikken. Sikring af følgende forbedringer: Mobilitet (dvs. adgang til at spille musikken på bærbare enheder), længere lånetid, herunder afskaffelse af især 1-dages lån og markant mere indhold. Midlerne er udvikling af forsøget med Phonofile, forhandlinger med flere leverandører og løbende markedsføring
- Filmudlån. Der gøres fortsat forsøg med modeludvikling af Bibicast som national tjeneste i lighed med Bibliotekernes Netmusik, ligesom der gøres forsøg med adgang for borgerne hjemmefra
- Tekstlicenser. Forhandling og indgåelse af licensaftaler samordnes for folke-, uddannelses- og forskningsbiblioteker, så de bedst mulige aftaler opnås. Fjernadgang for folkebibliotekernes brugere for flere licenser og til flere biblioteker understøttes bedst muligt.

3. Fortsættelse og udvikling af læsekampagner

Målet er at understøtte befolkningens læselyst, læseevne og sproglige færdigheder gennem målrettet og iscenesat formidling af litteraturen og samtidig manifestere folkebibliotekets rolle som strategisk partner i nationale læsestrategier, eksempelvis den kommende

ationale handlingsplan for læsning (jf. *Nye mål, regeringsgrundlag*) og konkrete tværministerielle indsatser, eksempelvis *Læselyst*.

Handlinger:

- Gennem videndeling og landsdækkende møder/kurser lægge op til fortsat udvikling og drøftelse af nye metoder i folkebibliotekernes formidling af læselyst- og læsefærdigheder. Dette sker i samarbejde med relevante udviklingsprojekter, uddannelses- og forskningsinstitutioner i ind- og udland
- Arbejde for at folkebiblioteket bliver én af de centrale aktører i den danske nationale læsestrategi ved formalisering af samarbejdet med de øvrige partnere bag læseindsatsen
- Skabe opmærksomhed om folkebibliotekerne og lystlæsningen ved udvikling af samarbejdet med public service kanaler, forlæggere og boghandlere
- Fortsætte udviklingen af *Læselyst* som en platform for tværministeriel og tværfagligt udviklingsarbejde
- Udvikling af et evalueringsredskab, der måler effekten af folkebibliotekernes indsats i *Læselyst*-kampagnen.

4. Fortsættelse og udvikling af integrationsindsats

Målet er at konsolidere og samtidig sikre langsigtede tiltag med bibliotekernes integrationsindsats så den – afhængig af lokalområdets karakter og behov – indgår som basale bibliotekstilbud.

Handlinger:

- Understøtte bibliotekernes indsats gennem et samarbejde med Integrationsministeriet
- Udvikle af en langsigtet strategi (5-10 år) for bibliotekssektoren, der inddrager bibliotekerne i de kommunale myndigheders tiltag på integrationsområdet. Strategien skal også omfatte organiseringen af landsdækkende støttefunktioner i bibliotekssektoren samt udvikling af modeller for samarbejde med eksterne parter, bl.a. frivillige organisationer
- Dokumentere af effekten af bibliotekernes integrationsindsats.

5. Samarbejde med skole-, uddannelses- og forskningsbibliotekerne om udvikling af metoder til træning i informationskompetence

Målet er, at folkebiblioteket får en central rolle i udviklingen af danskernes informationskompetence. Det kan ske gennem samarbejde mellem bibliotek, skole, uddannelsesinstitution og universitet omkring integration af informationskompetence-udvikling i undervisning på alle niveauer, og det kan ske ved åbne tilbud til borgere, der ikke er i etableret uddannelsesforløb.

Handlinger:

- Videreudvikling og synliggørelse af bibliotekets rolle som læringssted og bibliotekarens rolle som underviser i informationskompetence
- Skabe samarbejdsmodeller med skole, uddannelses- og forskningsbibliotekerne samt de tilhørende institutioner om integrering af informationskompetence i undervisningen
- Fælles udvikling af metoder til træning i informationskompetence
- Skabe politisk opmærksomhed omkring behovet for en større og fælles indsats med folkebiblioteket som en central medspiller.

6. Udvikling af børnebiblioteket

Målet er, at skabe biblioteksmiljøer, der kan understøtte alle børns og unges position som samfundsborgere. Målet er, at opnå opmærksomhed og accept af biblioteket som et kundskabsmiljø, der tiltrækker en bred kreds af borgere, fordi det på én gang er kendt, åbent og foranderligt. Børnebiblioteket skal via en intensiv indsats genvinde betydningen som det centrale mødested med fokus på oplevelser, frivillighed og den sociale interaktion.

Handlinger:

- Støtte udviklingen af nye scenarier for fremtidens bibliotekstilbud til børn og unge
- Udgive scenarierne i *Råd og Vink*-serien, så de kan fungere som afsæt for en åben dialog om børnebibliotekets rolle og muligheder
- Tage initiativ til en kortlægning og analyse af, hvordan biblioteket som mødested og uformelt læringsrum gør en forskel hos børn, unge og familier.

7. Udvikling af biblioteket som kulturmødested og ”demokratisk torv”

Formålet med biblioteket som kulturmødested er et kontinuerligt udviklingsarbejde med kultur som identitetsskabende aktivitet lokalt som nationalt. Fokus rettes dels på en styrkelse af den lokale forankring af kulturen med henblik på lokal sammenhængskraft, dels på en styrkelse af det kulturelle fundament set i et nationalt perspektiv som et konkurrenceparameter i videnssamfundet.

Handlinger:

- Støtte udvikling af bibliotekets rolle som kulturmødested, herunder specielt støtte af aktiviteter i samarbejde med erhvervslivet samt støtte til aktiviteter til inddragelse af nye brugergrupper og/eller sociale kulturer
- Støtte udviklingstiltag inden for livslang læring.

Hensigten med biblioteket som ”demokratisk torv” er en videreudvikling af den aktive rolle som katalysator for debatter om det lokale, det nationale og det globale samfundsliv.

- Støtte til bibliotekets rolle som ”demokratisk torv”.

C. Udvikling af uddannelses- og forskningsbibliotekerne

1. Udvikling af e-arkiver og standardisering af forskningsregistrering

Målet er at sikre koordinering og fremme udviklingen af e-arkiver – Institutional Repositories (IR) systemerne – således at de kan fungere som publiceringsservere på uddannelsesinstitutionerne og universiteterne, inklusive løsninger på genfindning og langtidsarkivering. IR-systemerne kan på denne måde indgå som centrale redskaber for universiteterne, og som et redskab til styrkelse af partnerskabet mellem institution og bibliotek.

Handlinger:

- Arbejde for at uddannelses- og forskningsbibliotekerne får en central rolle i registrering, drift og bevaring af uddannelses- og forskningsinstitutioners publicerede resultater
- Etablering af et fælles teknisk koncept, standarder og workflow for opbygning og drift af IR med åben adgang til fuld tekst
- Konsolidering og driftsfællesskaber skal medvirke til optimal udnyttelse af ressourcer og kompetencer.

2. Open Access

Målet er gennem Open Access (OA) initiativer at give forskere og studerende hurtigere adgang til forskningsresultater – gerne samlet set på bedre økonomiske vilkår for institutionerne. Biblioteksstyrelsen og DEFF vil arbejde for, at offentligt finansieret forskning også er offentlig tilgængelig gennem et samarbejde med uddannelses- og forskningsbibliotekerne.

Handlinger:

- At søge at skabe politisk opmærksomhed om Open Access bl.a. under henvisning til Berliner Deklarationen om Open Access (<http://www.zim.mpg.de/openaccess-berlin/berlindeclaration.html>)
- Gennem debatskabende aktiviteter at påvirke forskere og forskningsinstitutioner til ikke at afgive alle rettigheder til kommercielle forlag men udnytte mulighederne for lagring af artikelkopier i institutionelle arkiver samt publicering i Open Access tidsskrifter.

3. Den Danske Forskningsdatabase (DDF)

Målet er at skabe en tværgående teknisk infrastruktur som kobler de institutionelle digitale arkiver sammen med Den Danske Forskningsdatabase, og gennem standardiseret forskningsregistrering gør genbrug af metadata og adgang til fuldtekst mulig.

Handlinger:

- Koordinering og udvikling af fælles standarder for registrering af kategorier og objekter, som indgår i IR mellem universiteter, uddannelsesinstitutioner og forskningsinstitutioner

- Strategi for driftsfællesskaber og hotelløsning for IR for enkelte institutioner inden for forskning, højere og videregående uddannelser
- At alle forskningsproducerende institutioner afleverer samtlige forskningsregistreringer til DDF
- Synliggøre bibliotekernes arbejde ved at arbejde for en markant stigning på anvendelsen af Den Danske Forskningsdatabase.

4. Etablering af en national forskningsportal.dk

Mål: At indgå i tæt samarbejde med universiteter og forskningsproducerende institutioner omkring etablering af én samlet populær indgang til information om forskning i Danmark – en national forskningsportal.dk.

Handlinger:

- Understøtte og udbygge samarbejdet mellem uddannelses- og forskningsbibliotekerne og de forskningsproducerende institutioner omkring arbejdet for fælles standarder, systemer og driftsløsninger, som kan understøtte et samarbejde omkring en national forskningsportal.dk.

5. Udvikling af programmer og metoder for informationskompetence i tværgående samarbejder

Målet er, at uddannelses- og forskningsbibliotekerne har informationskompetence som et prioriteret indsatsområde, og der indledes tværfaglige samarbejder om udviklingen af informationskompetence som en integreret aktivitet i læringen, i den studerendes kontekst, og at den indgår som en naturlig del i læringsmiljøet.

Handlinger:

- At afsøge, afprøve og udvikle konkrete metoder og værktøjer til at øge informationskompetencen hos de studerende med henblik på generelt at kunne forbedre læreprocessen, studievaneerne og den faglige kvalitet samt kvalitativt at kunne påvirke muligheden for livslang læring.
- At indgå partnerskaber på tværs af bibliotekssektorerne. Et intensiveret samarbejde mellem folke-, uddannelses- og forskningsbibliotekerne vil være en drivkraft mod udvikling af såvel pædagogiske som organisatoriske værktøjer til udvikling af de studerendes informationskompetence.

6. Støtte udviklingen af infrastruktur for e-læring herunder håndtering af learning objects

Målet er, at Biblioteksstyrelsen gennem DEFF vil støtte udviklingen af en infrastruktur for e-læring. Der lægges vægt på koordinering af de enkelte institutioners initiativer både med hensyn til valg af standardiserede tekniske løsninger i forbindelse med håndteringen af learning objects og omkring ophavsretlige problemstillinger i forhold hertil.

Handlinger:

- At opstille krav til de tekniske løsninger om åbne systemer, der sikrer mulighed for integration i en serviceorienteret arkitektur, således at biblioteksressourcer og informationsservices kan integreres i læringsmiljøer
- At sikre at Open Access princippet i størst muligt omfang også gælder for centrale og efterspurgte læringsressourcer
- Følge udviklingen inden for deciderede e-frameworks, der tilbyder genbrug af komponenter til både e-læring og e-publicering og fremme anvendelse af samme repositories til både e-læring og e-publicering
- At medvirke til udvikling af fælles standarder for learning objects, således at de i videst muligt omfang kan genbruges på tværs af institutioner
- Medvirke til håndtering af de ophavsretlige problemstillinger i forbindelse med anvendelse af learnings objects.